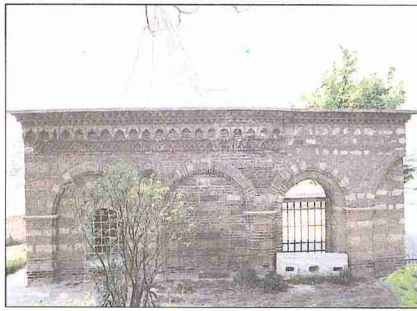

Lala Şahin Paşa Türbesi – Mustafakemalpaşa / Bursa

pının en hareketli cephesi durumundaki güneydoğu cephesi Bizans karakteri taşımaktadır. Bu cephede dört adet kademeli yuvarlak kemer görülmektedir, bunlardan batı uçtaki kemerin içinde geniş bir pencere yer alır. Pencerenin mermerden yapılmış konsantrik kemeri lotus yapılarıyla zengin bir süsleme ihtiva eder. İki kemer arasındaki dairevi tuğla rozet, hasır örgüsü şeklindeki geometrik geçmeli bordür, bunun üstündeki kemercik frizi ve çatı eteğindeki çift sıra kirpi saçak hareketli bir cephe meydana getirmektedir. Giriş cephesi, ana eksen üzerindeki kapı ve bunun iki yanında açılmış olan yuvarlak tuğla kemerli iki pencereye sahiptir. Kapı lentosu ve alınlığı Bizans işidir. Diğer cepheler oldukça sadedir. Güneybatı cephesinde bir, kuzeybatı cephesinde iki küçük pencere görülür. Yine Bizans malzemesi olan konsollarla taşınan, kalın kaval silmelerin sınırladığı sekiz dilimli yüksek kubbesi Selçuklu üslubundadır. Ayverdi tarafından tesbit edilen (a.g.e., s. 194, 197, rs. 276-277), üzerlerinde nesih hattıyla yazılmış dua ve sûrelerin yer aldığı söveler bugün yerinde bulunmamaktadır.

Hiçbir izi kalmamış olan zaviyenin caminin tam karşısında olduğu vakfiyesinde belirtilmiştir. Ayverdi bu bilgiye dayanarak zaviyenin yeri için caminin doğusundaki eğimli araziye teklif eder (a.g.e., s. 190, rs. 266). Bu yapı 1278'den (1861-62) sonraki bir tarihte ortadan kalkmıştır. Yeri bilinmeyen hamamın dükkânlarla birlikte 967 (1560) yılında tamire muhtaç olduğuna dair bir belge mevcuttur. Kirmasti çayının üzerinde büyük bir ihtimalle bugünkü modern köprüünün bulunduğu mevkide yapılmış olan kırk gözlü ahşap köprüünün III. Ahmed devrinde (1703-1730) yenilediği bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Taşköprüzâde, *eş-Şekâ'ik*, s. 8-9; J. von Hammer-Purgstall, *Osmanlı Devleti Tarihi* (trc. Münir Çevik – Erol Kılıç), İstanbul 1983, I, 76; *Sicill-i Osmânî*, III, 132; F. W. Hasluck, *Cyzicus*, Oxford 1910, s. 75; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârisi I*, s. 189-197, rs. 266-277; a.mlf., "Osmanlı Mi'marisinin İlk Asrı", *Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi* (Ankara 19-24 Ekim 1959), *Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1962, s. 75; a.mlf., "Orhan Gazi Devrinde Mi'mârî", *AÜ İlahiyat Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi*, I, Ankara 1957, s. 135-136, rs. 39-40; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 573; Cevdet Çulpan, *Türk Taş Köprüleri*, Ankara 1975, s. 95-96; Cahid Baltacı, *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s. 571; Yıldız Demiriz, *Osmanlı Mimarisi'nde Süsleme I: Erken Devir 1300-1453*, İstanbul 1979, s. 634-637, rs. 699-705; Mustafa Bilge, *İlk Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1984, s. 191-192, 302; S. Yıldız Ötügen v.dğr., *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1986, IV, 525-530, 713-714, rs. 289-293, şekil 135; Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kümbetleri II: Beylikler ve Osmanlı Dönemi*, Ankara 1991, s. 127-131.

ENİS KARAKAYA

LÂLE

(لَالَة)

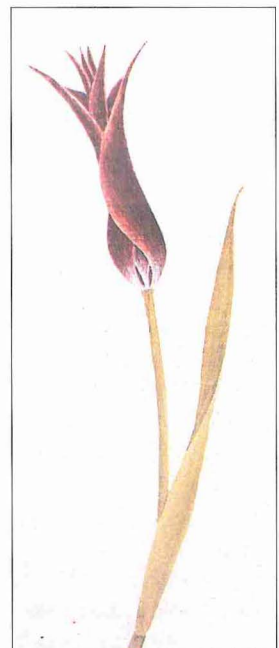
Şekil ve renk özellikleriyle edebiyatta ve süsleme sanatlarında kullanılan çiçek.

Farsça bir kelime olan lâle (Lat. tulipa) çok yıllık, soğanlı ve otsu bir bitkinin adıdır. Çiçekleri bir sap üzerinde bir tane olup çiçek örtüsü altı parçalı, serbest, kırmızı, sarı veya beyaz renkli olabilir. Her parçanın dip kısmında genellikle esmer renkli bir leke görülür. Gerçek vatanının Orta Asya olduğu sanılan lâle esas itibarıyla yabancı bir bitkidir. Türkiye'de on beş kadar türü bulunmaktadır. Çok çiçekliler de dahil yaklaşık 5000 çeşidi bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir.

Romalılar ve Bizanslılar döneminde tanınmayan lâle Anadolu'da XII. yüzyıldan itibaren süs bitkisi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Lâlenin Türkiye'den Avrupa'ya ne zaman götürüldüğü kesin olarak bilinmemektedir. Avusturya-Macaristan imparatorunun Kanûnî Sultan Süleyman nezdindeki elçisi Ootgeer Giselin van Busbeke'nin İstanbul'dan Avrupa'ya götürdüğü bitkiler arasında lâle soğanlarının da bulunduğu sanılmaktadır. 1559 Nisanında Augsburg'da (Almanya) Hewart'ın bahçesinde çiçek açan lâle türü İsviçreli tabiat bilgini Konrad Gesner tarafından "tulipa turcarum" (Türk lâlesi) olarak adlandırılmıştır. Lâle tutkusu, bütün dünya da zaman zaman "lâle deliliği" (tulipoma-

nia) diye anılan aşırı boyutlara ulaşmıştır. Bu tutkunun, lâlenin XVI. yüzyıl İstanbul'unda kültür yoluyla çok sayıda çeşidinin elde edilmesiyle arttığı ve XVIII. yüzyılda, özellikle sonradan Lâle Devri (1718-1730) denilen dönemde doruğa ulaştığı bilinmektedir. Bugün Avrupa ülkelerinde lâle bitkisi için kullanılan "tulip" kelimesi, Türkler'in bu bitkiye "tulipan" adını verdiklerini kaydeden Busbeke'nin hâtıratına dayanmaktadır. S. W. Murray, bu ismin Türkler'in başlarına sardıkları tülbentle ilgili olduğunu kaydetmektedir. Kelimenin "sarık biçimindeki çiçek" anlamında tülbentten gelmiş olması ihtimali kuvvetlidir.

İstanbul'da islah edilmiş ilk lâle çeşidini elde eden kişinin Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi olduğunu Tabib Mehmed Aşkı kitabında kaydetmektedir. XVIII. yüzyıl başlarına kadar yetiştirilen şükûfecilerle bunların yetiştirdiği lâle ve zerrin çeşitlerinin isimlerini veren *Netâyicü'l-eshâr* adlı kitabın müellifi Cerrahpaşa Camii imamı Mehmed b. Ahmed Ubeydî Efendi de en eski lâle yetiştiricisi olarak Ebüssuûd Efendi'yi göstermekte ve elde ettiği ilk lâle çeşidine "nûr-ı adn" (cennet nuru) ismi verildiğini yazmaktadır. XVI-XVII. yüzyıllarda İstanbul'da yetiştirilen lâle çeşitlerinin isimleri, özellikleri ve yetiştiricileri hakkında bilgi veren el yazması risâlelere göre bunların sayısı 2000 civarındadır. XVIII. yüzyıldan başlayarak âdeta bir yarış haline gelen lâle yetiştiriciliği yoluyla şekil ve renk bakımından farklı ve her birine ayrı ad verilmiş yüzlerce lâle türünün

Abdullah Buhârî'nin *Şükûfenâme* adlı eserinde bir lâle tasviri (Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi, nr. 1573, vr. 19^b)

ortaya çıktığı bilinmektedir (*Redhouse* sözlüğünde yirmi üç, Münir Aktepe'nin yayımladığı bir narh listesinde 239 lâle ismi bulunmaktadır; ayrıca bk. *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine*, tür.yer.). İstanbul'da yetiştirilen lâle çeşitleri, biçimleri ve renkleri hakkında en önemli bilgiler, Ekrem Hakkı Ayverdi koleksiyonunda bulunan ve "Lâle Mecmuası" adı verilen albümde yer almaktadır. 1725 yıllarında oluşturulduğu sanılan bu mecmuada elli kadar İstanbul lâlesi çeşidinin renkli resimleri vardır. İstanbul'da elde edilen lâle türlerinin biçimleri bugün "Avrupa lâlesi" (kaba lâle) olarak bilinen lâle çeşitlerinden çok farklıdır. İstanbul lâlesinin çiçeği badem biçiminde, periant parçaları ise (berkleri) hançer şeklinde ve uçları tıg gibi ince, uzun ve sivridir. Sadrazam Damad İbrâhim Paşa dönemi serşüküfecilerinden Şeyh Mehmed Lâlezârî, *Mîzânü'l-ehzâr* adlı eserinin birinci bölümünde bir lâle çeşidinin değerli sayılabilmesi için taşıması gerekli olan yirmi kadar özelliği anlatmaktadır. Bu eser H. F. von Diez tarafından Almanca'ya (1815), W. S. Murray tarafından Almanca'dan İngilizce'ye çevrilip kısaltılarak *The Habit of Flowers* ismiyle yayımlanmıştır.

Türk Edebiyatında Lâle. Lâlenin Türkiye'de en çok sözü edilen türleri rûmî lâle, lâle-i Nu'mân, Manisa lâlesi ve Girit lâlesidir. Rûmî lâle kırmızı renklidir. Lâle-i Nu'mân şakayık da denilen gelinciktir. Yalınkat, katmerli, beyaz, sarı, pembe, kırmızı ve alaca çeşitleri vardır. Bu çiçeği Hîre'deki Lahmî hânedanının son hükümdarı Nu'mân b. Münzir çok sevdiği için ona bu ad verilmiştir. İran mitolojisine göre yıldırım yaprağın üzerindeki çiğ tanesine düşmüş, çiğ tanesi ve yaprak alev alarak yanınca lâle ortaya çıkmıştır. Bâkî'nin, "Sehâb-ı lutfun âbın teşne dillerden dirîğ etme / Bu deştin bağıryanmış lâle-i Nu'mân'ıyız cânâ" beytinde bu inanca telmih vardır. Manisa lâlesi şakayık türünden, güneşte açan kadehi beyaz, kenarı havai bir çiçektir. Girit lâlesi ortası siyah tohumlu, beyaz katmerlidir; başka renkleri de elde edilmiştir. Anadolu'da lâlenin dağ lâlesi, berrî lâle, kara lâle, lâle-i dâğdâr, lâle-i hamrâ gibi adlarla anılan birçok çeşidi bulunmaktadır (Kartal, s. 13-26).

Lâleyi Anadolu'ya Türkler getirmiş olmalıdır. XIII. yüzyıldan başlayarak Selçuklu âbidelerinde, yazma kitap ve kaplarında yer alan bu çiçeği mevcut bilgilere göre şiirde ilk kullanan kişi, "Lâlenin yanak-

ları yalın yalın, nergisin gözünden kaçıp gizlenmede" sözüyle Mevlânâ'dır. Divan şiirinde ise ilk defa XIV. yüzyılda Ahmedî Cemşîd ü Hurşîd mesnevisinde, "Niçin gülgün sürer yüzüne lâle" mısraıyla lâleyi yüzüne alarak süren bir güzel şeklinde tasvir etmiştir. XV. yüzyıldan sonra şiirde yaygın olarak kullanım alanı bulan lâleyi Şeyhî, Necâtî, Ahmed Paşa gibi şairler çeşitli özellikleriyle ele almışlardır. XVI. yüzyılda Bâkî'nin, "Jâlelerden takınır tâcına gevher lâle / Şâh oluptur çemen iklimine benzer lâle" beytiyle başlayan "lâle" redifli bir gazeli vardır. XVIII. yüzyılda Nedîm, "Çerâğın vakti geldi lâlezârın dîdesi rûşen" ve, "Lâle faslı ıyd hengâmı bahar eyyâmıdır" nakaratlı şarkılarıyla baharı lâleyle özdeşleştirdiği gibi birçok gazel ve şarkıyla Lâle Devri'nin lâlelerini ve lâle bahçelerini ölümsüzleştirmiştir.

Şairler tarafından lâlenin üzerinde durulan önemli özelliklerinden biri kırmızı rengidir. Bu renk daha çok sevgilinin utangaçlığını sembolize etmekte, utangaçlığından dolayı da lâle bağ kenarında "hacî" durmaktadır: "Aceb mi bâğ kenarında dursa lâle hacî / Ki lâlezâr-ı cemâlinde hâr u zârındır" beytinde Ahmed Paşa bu duruma telmihle bulunmuştur. Utangaç sevgilinin yanağı, âşığın göz yaşı lâlenin kırmızı rengine benzetilir ve teşbîh-i tafdîlî yoluyla bunların lâleden üstün olduğu belirtilir. Renginden dolayı lâle ayrıca âşık, gönül, kan, yara, yüz, yanak, gelin, kanlı göz, göz yaşı, kanlı kefen, ateş, çerağ, güneş, şafak, kına, kızılbaş, şarap (şarâb-ı lâle-gün), la'l, kâse-i mercan, la'lîn kadeh, al sancak; şekil yönünden de kadeh, çadır, asker, sancak beyi, serasker, attar, kırmızı fanus, etfal (çocuk), külâh, dil gibi unsurlara benzetilir. Lâleden söz eden beyitlerde rengi dolayısıyla kan ağlamak, bağı hun olmak, kan bulaşmak, kan yutmak, kanına girmek, kan içmek, kanlı olmak, kanı kurumak, nice demler görmek, yanıp yakılmak gibi deyimlere de yer verilir.

Lâlenin ortasındaki siyahlığın sevgilinin yanaklarını kıskanma veya onlara özenme sonucunda ortaya çıkan bir yara olduğu düşünülür. Bu haliyle bazan bağıryanı dağlayan bir âşık olur veya üzerinde siyah ben bulunan bir yüz gibi tasavvur edilir. Bu siyahlık, gözlerine kara su inme şeklinde de anlatıldığı gibi dimağını muattar kılmak için âşığın kadehine amber koymasıyla da izah edilir. Lâle bazan buhurdanlık taşıyan bir kişidir. Kırmızı yaprakları ateş, siyah nokta ise ateş üzerine konmuş öddür

yahut lâle, elinde la'iden yapılmış bir sürmedan olduğu halde sürme satmaktadır.

Dağ eteklerinde, ırmak kıyılarında taşlık yerlerde, bağ, bahçe, çemen, sebzezar ve sahalarda yetişen yabancı bir çiçek olan lâlenin çok çabuk solması ve suya fazla ihtiyaç duyması gibi özelliklerinden de söz edilir. Bu durum "bağ kenarında durma" şeklinde anlatılır ve bundan dolayı lâle "garip" olarak tanımlanır. "Miskin" (misk-în) nitelemesiyle de lâlenin, ortasındaki siyahlığa misk rengi ve kokusu dolayısıyla işaret edilir. Necâtî Bey'in, "Taşradan geldi çemen mülküne bigâne diyü / Devr-i gül sohbetine lâleyi iletmediler" beyti ise lâlenin, "lâle-i sahrâ-nişîn" terkibinden dolayı yabancı ve meclis âdâbını bilmeyen bir taşralı olarak düşünüldüğünü ifade eder.

Lâle kelimesi Allah lafzında yer alan harflerle yazılmakta, dolayısıyla her ikisi de ebced değeri olarak altmış altı sayısını vermektedir. Refî-i Kalâyî, Rumeli Kazaskeri Şemseddin Efendi'ye yazdığı kasidesinde, "Subh-dem dönse n'ola mihr-i cemâle lâle / Oldu mazhar aded-i ism-i celâle lâle" beytiyle bu hususa işaret etmektedir. İzzet Ali Paşa da bu durumun, "Mazhar-ı ism-i celâl olmasa hakkâ lâle / Bulamazdı bu kadar rûtbe-i vâlâ lâle" beytiyle dile getirmektedir. Bazı mutasavvıfların mezar taşlarına lâle motifinin işlenmesi de bu benzerlikle ilgili olmalıdır. Lâle kelimesi tersinden okununca "hilâl" kelimesi ortaya çıktığından şairler "aks-i lâle" sözüyle de hilâl işaret ederler.

Lâle kumaş, halı, tahta, deri, sedef ve taş işlerinde önemli bir süsleme unsuru olarak da kullanılmıştır. "Lâle bin altın ise hâlâ bedavadır" ata sözü içinde de yer alan lâle özellikle halk türkülerinde ve halk şiirinde daha çok gül, bülbül, süm-bül, bahar gibi kelimelerle birlikte anılmıştır (Özbek, s. 136, 445, 475). Rüya tabirnamelerinde lâle ile ilgili çeşitli hususlara yer verilir. Bunlardan II. Bayezid'in şehzadesi Şehinşah adına yazılan *Kâmilü't-ta'bîr* adlı eserde lâleye dair çeşitli rüyalar tabir edilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Agâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı*, İstanbul 1943, s. 179-180; Ekrem Hakkı Ayverdi, *XVIII. Asırda Lâle*, İstanbul 1950; Mehmet Özbek, *Folklor ve Türkülerimiz*, İstanbul 1975, s. 136, 445, 475; Turhan Baytop - Brian Mathew, *The Bulbous Plants of Turkey*, London 1984, s. 100; Turhan Baytop, *İstanbul Lâlesi*, Ankara 1992; a.mlf., *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Ankara 1994, s. 195-196 (ayrıca kitabın sonunda 451-475 numaralı fotoğraflar); a.mlf., "Osmanlı Lâlesi", *Lâle*, sy. 5, İstanbul 1987, s. 3-8; Beşir

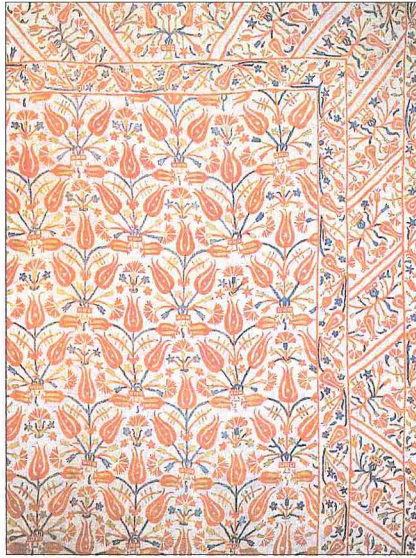
Ayvazoğlu, *Güller Kitabı*, İstanbul 1992, s. 107-141; a.mlf., "Lâle", *TDEA*, VI, 63-64; Ahmet Kartal, *Klasik Türk Şiirinde Lâle*, Ankara 1998; Atilla Şentürk, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s. 27-28; İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul 1999, s. 251-252; *Türk Çiçek ve Ziraat Kültürü Üzerine: Cevat Rüşdü'den Bir Güldeste* (haz. Nâzım H. Polat), İstanbul 2001, tür.yer.; Nurhan Atasoy, *Hasbahçe: Osmanlı Kültüründe Bahçe ve Çiçek*, İstanbul 2002; Feyzullah Dayigil, "İstanbul Çinilerinde Lâle", *VD*, II (1942), s. 223-232; M. Münir Aktepe, "Damad İbrahim Paşa Devrinde Lâle", *TD*, IV/7 (1953), s. 85-126; a.mlf., "Damad İbrahim Paşa Devrinde Lâleye Dair Bir Vesika", *TM*, XI (1954), s. 115-130; I. Melikoff, "La fleur de la souffrance. Recherche sur le sens symbolique de lâlâ dans la poésie mystique turco-iranienne", *JA*, CCLV/5 (1967), s. 341-360; A. Süheyl Ünver, "Türkiye'de Lâle Tarihi", *VD*, IX (1971), s. 265-276; Orhan Şaik Gökyay, "Divan Edebiyatında Çiçekler", *TT*, sy. 76 (1990), s. 30-33; sy. 77 (1990), s. 34-39; "Lâle", *SA*, III, 1217-1219; Necdet Sakaoglu, "Lâle", *DBİst.A*, V, 178.

TURHAN BAYTOP – CEMAL KURNAZ

□ SANAT. Lâle, yarı üslûplaşmış şekliyle XVI. yüzyılın ilk yarısından sonra Türk bezeme sanatlarında önemli bir yer tutar. Kanûnî Sultan Süleyman devri saray nakışhânesi sernakkaşı Kara Memi, Türk tezyinatında yaprak ve guncasıyla beraber çizilen yarı üslûplaşmış gül, karanfil, lâle ve bahar dalı motifleriyle yeni bir üslûp ve anlayış getirmiştir. Bu tarz kısa zamanda saray ve sanatkârları etkilemiş, kitap, çini, maden, ahşap ve dokuma sanatlarında çok yaygın olarak kullanılmıştır. Kara Memi üslûbuyla beraber Türk motif grupları arasına giren lâle kazandığı farklı biçim ve renkleriyle çok beğenilmiş, ilgi görmüştür. Üslûplaştırılmış olmasına rağmen karakterini kaybetmeyen bu lâle motiflerini farklı isimleriyle desen içinde XIX. yüzyıla kadar görmek mümkündür.

Yarı üslûplaşmış çiçek ve zengin lâle motifleriyle tezhip edilmiş kitap ve murakka'lar arasında en güzel örnekleri, Ka-

XVII. yüzyıl başına ait lâle desenli dokuma (TSM, nr. 31/4)

ra Memi'nin olgunluk dönemini temsil eden *Divân-ı Muhibbî* (İÜ Ktp., TY, nr. 5467) ve klasik desen içinde lâle motiflerinin yer aldığı Şah Mahmud murakkadır (İÜ Ktp., FY, nr. 1426). Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde (nr. 320) muhafaza edilen mushaf-ı şerifin tiğlarında çoğaniyla birlikte lâle çiçeği bütün özellikleriyle yer almaktadır.

Kırmızı renk ve zarif şekliyle XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra çini sanatında görülen lâle motifleri ilk defa, 950'de (1543) yapılan Şehzade Mehmed Türbesi ile daha sonra inşa edilen Hadım İbrâhim Paşa Camii çinilerinde yazı aralarına serpiştirilmiş olarak yer alır. Rüstem Paşa, Sokullu Mehmed Paşa, Sultan Ahmed camileri ve Haseki Hürrem Sultan Türbesi çini tezyinatında lâle motifinin renk ve desen çeşitliliği bakımından en zengin örnekleri verilmiştir. XVII. yüzyılın çini sanatında lâle motifleri yarım asır önceki zengin çeşit ve desen güzelliğinden yavaş yavaş uzaklaşmış, XVIII. yüzyılda ise önemini kaybetmiştir.

Çini süslemelerinde lâle çini kitâbelelerinde yazı arasındaki boşlukları dolduran bir motif, bazan hatâî ve yaprak motiflerinin içlerini süslemede kompozisyon güzelliğini arttıran bir eleman olarak işlenmiştir. Bazan da kompozisyon içinde tek başına veya çiçeklerle birleşmiş veya tepelik tarzında oturtulmuş olarak tezyinî birlik meydana getirir.

Lâle, çini süslemelerde tabii renklerine bağlı kalınmadan kompozisyonun renk âhengine uyarak siyah dışında bütün renklerde boyanmıştır. Kompozisyonu oluşturan diğer süsleme unsurlarının oranlarına uygun bir irilikte tasarlanan lâle motifleri göz hizasındaki çinilerde küçük, yükseklerde ise gözle eser arasında ki uzaklık düşünülerek büyük yapılmıştır (Dayigil, sy. 2 [1942], s. 223-227). Lâle motifleri XVI. yüzyıl Bursa çatma, İstanbul kemha dokumalarında ve işlemlerinde büyük bir ustalık ve zevkle işlenmiş desen içinde yer almıştır (TSM, nr. 31/4; Washington The Textile Museum, nr. 1.22).

Lâle motifinin tuğra bezemesinde de bolca kullanıldığı klasik dönem Türk buketlerinin içinde lâlesiz bir desen çizilmemiştir. Lâle motifinin Kanûnî Sultan Süleyman devri tombak miğferlerinde, Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan silâh koleksiyonunda yer alan at miğferlerinde çok ustaca işlendiği görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tahsin Öz, *Türk Kumaş ve Kadifeleri*, İstanbul 1951, II, 147; J. Carswell, *From the Tulip to the Rose, Studies in Eighteenth Century Islamic History*, London - Amsterdam 1977, s. 328-355; Çelik Gülersoy, *Lâle ve İstanbul*, İstanbul 1980; Yıldız Demiriz, *Osmanlı Kitap Sanatında Natüralist Üslûpta Çiçekler*, İstanbul 1986, s. 355-357; a.mlf., 18. Yüzyılda Çiçek Ressamlığı, 18. Yüzyılda Osmanlı Kültür Ortamı, İstanbul 1998, s. 75-90; İnci Birol - Çiçek Derman, *Tezyinî Türk Sanatında Motifler*, İstanbul 1991, s. 113-128; Nurhan Atasoy, *Hasbahçe: Osmanlı Kültüründe Bahçe ve Çiçek*, İstanbul 2002, tür.yer.; Feyzullah Dayigil, "İstanbul Çinilerinde Lâle", *VD*, sy. 2 (1942), s. 223-227; Tahsin Tunali, "III. Sultan Ahmed ve Lâle Devri", *Hayat Tarih Mecmuası*, VIII/5, İstanbul 1972, s. 34-43; Talat S. Halman, "Lâle Devri Coşkuları", *Kültür ve Sanat*, sy. 34, Ankara 1997, s. 5-7; "Lâle", *SA*, III, 1217-1219; Gülnur Duran, "Kara Memi", *DİA*, XXIV, 362-363.

F. ÇİÇEK DERMAN

LÂLE DEVRİ

Osmanlı tarihinin
1718-1730 yılları arasında
sonradan verilen ad.

XVIII. yüzyıl Osmanlı kroniklerinde Lâle Devri adı altında bir dönem tanımlaması mevcut değildir. 1718'de Avusturya ve müttefiki Venedik'le imzalanan Pasarofça Antlaşması'nın ardından başlayan uzun barış döneminde başta Haliç ve Boğaziçi olmak üzere iptilâ derecesine varan bir yaygınlıkta lâle yetiştirildiğinden ilk defa Yahya Kemal Beyatlı bu devir için Lâle Devri tabirini kullanmıştır. Tarihçi Ahmed

İstanbul'daki Rüstem Paşa Camii'nde lâle desenli bir çini panodan detay